

HOLMI, 1993. szeptember

Egy folyóiratot szerkesztenek. Ezt a látszólagos evidenciát azonban korántsem minden magyar lap műhelyében tartják magától értetődőnek. Szerkesztik, vagyis a „hozott”, tehát többnyire véletlenszerű és kiszámíthatatlan minőségű, fajtájú és a megrendelt, tehát valamennyire ellenőrzött, valamilyen szándékkal megíratott, ebből következően magas minőségűnek remélt anyagból megkísérelnek egy valamiféle centrummal rendelkező, valamiféle szellemi ívet követő „könyvet” létrehozni. Egy jól szerkesztett folyóirat így néha elejétől a végéig is olvasható, akár a múlt századi regények, de persze a lázas, kusza lapozgatás éppolyan érvényes élvezetet okozhat, hiszen ha van központi mag, mindig ugyanoda jutunk. A HOLMI-t szerkesztik.

Konzervatívabb, dogmatikus (poszt)modernnek általában azt szokták e lap szemére hányni, hogy meglehetősen konzervatív, dogmatikus, a (poszt)modernnek a kívánatosnál kevesebb figyelmet szentel. A legújabb lapszám azonban éppen egy posztmodern problémát állít a középpontba: mi a viszony szöveg és olvasó, szöveg és író, szöveg és szöveg, fikció és valóság; még általánosabb megfogalmazásban: milyen lehet a kapcsolat Én és Te-Ő; az Én és a Másik között? Vajon igaz-e, hogy a világ pusztán szövegekből, vagyis pusztán csak olvasásból áll? E kérdések természetesen még ezernyi más, nem kevésbé lényeges problémát indukálnak – felsorolásuk e rövid szemlében képtelenség. De annyi bizonyos, hogy a lapban olvasható két tündökletesen okos és már-már megalázóan gondolatgazdag tanulmány számba veszi őket. Mindkét írás (nyugat-)német szerző tollából származik, elemzéseik tárgya Italo Calvino 1985 óta magyarul is olvasható „regénye” (*Ha egy téli éjszakán egy utazó*), a posztmodern próza egyik alapműve. Olasz szerző, német filozófusok: ismét igazolva látom régi sejtésemet, miszerint Magyarországon

egy többé-kevésbé jelentősnek mondható posztmodern irodalom mellé a legkevésbé sem volt képes felnőni a vele szövetséges teória. Holott... Holott a kettő testvéri együttélése maga is súlyos és azonnali elemzést kívánó posztmodern probléma. Már a Habermas-tanulmány címe is erre utal: *Irodalom-e a filozófia és a tudomány?* Hans Robert Jauss hajlana talán arra, hogy igenlő választ adjon a kérdésre, éppen a Calvino-mű elemzésének végeredményeként. A dolog persze sokkal bonyolultabb, nincs más hátra, el kell olvasni e két rendkívüli elmeélel megírt esszét.

És mintha ezúttal is az elmélet, az értekező vagy azzal határos próza dominálna a lapban. Meg a külföldiek: a két legjobb verset – érzésem szerint – Boris Maruna írta (Csordás Gábor fordításában), a legérdekesebb novella Italo Calvinóé, bár ezúttal nem posztmodern, de klasszikusnak nevezhető elbeszélésről van szó.

A legfontosabb magyar szövegek ezúttal a levelezési rovatban olvashatók. Nagy ötlet: a szerkesztőség felkért „számos” író és költőt, „írának levelet egy ifjú költőhöz”, ama híres, 1903-ból származó Rilke-levelet mintájára. Ezúttal Bertók László, Kántor Péter, Karátson Endre, Takáts Gyula leveleit közlik. És ez is egy posztmodern kérdéskörhöz vezet: hogyan lehetséges párbeszéd más szövegek szerzőivel, lehetséges-e egyáltalán egy másik, egy idegen szöveg megítélése, milyen lehet a kapcsolat az Én és a Másik között, milyen a viszony fikció és valóság között, nem kerül-e jogosan mindkét fogalom időjelbe? Nem tudom, kibontakozik-e majdan e levélsorozatból „egy új magyar ars poetica” – miként a szerkesztők várják-remélik. (Kántor Péter és Karátson Endre mindenesetre erősen kételkedik ebben.) Am annyi bizonyos eddig, hogy az újabbak sem adhatnak más tanácsot annak a bizonyos ifjú költőnek, mint Rilke: légy önmagad! De hogy az micsoda, azt már senki nem tudja megmondani.

(bán az)

Találkozás Ginsberggel

Eörsi István felvezetésében 1993. szeptember 26-án, vasárnap este fél 9-kor

Allen Ginsberg Kelet-Közép-Európában a beatmozgalom elterjedésének pillanatától kezdve évtizedeken át a szabadság eleven szimbóluma volt. Politikai és szexuális tabudöntőgető, egyetemleges emancipátor, aki sohasem hagyta magát beszorítani a konzolidált világ által készen kínált alternatívák kamrájába. A „De vallani mindent: volt életem dolga” típusú költők közé tartozik, ebben az értelemben Ady rokona.

Készülő kötetének címadó verse, a *Kozmopolita üdvözet* így kezdődik:

Lázadj fel a kormányok ellen, isten ellen.
Maradj felelőtlen.
Csak azt mondd, amit tudunk és képzelünk.
Az abszolút korlátot.
A változás abszolút.
A józan észben örök intuíciók.
Azt figyelj ami élet.
Vedd észre amit észreveszel.
Kapt magad rajta, hogy gondolkodol.
Az elevenség megszűri magát.
Ha senkinek sem mutatjuk meg, írhatunk bármit.
Emlékezz a jövőre.

És a vers befejező sorai:

A szellem formás, a művészet formás.
Információ-maximum, szótagszám-minimum.
Sűrített szintaxis, tömör hangzás.
A beszélt nyelv töredéke, ez kell.
Lódítson ritmus, pörgessen magánhangzó.
Körötte mássalhangzók, értelmet adnak.
Ízleld a magánhangzót, becsüld a mássalhangzót.
Amit látunk abból ismernek meg.
Mások látásának mércéje, amit látunk.
Őszinteség vet véget az örületnek.

Ha figyelmesen, összehúzott szemmel olvassuk ezeket a sorokat, megérezzük valamit az emberből, akivel ma este találkozhatunk. Megérezzük például az igényességét. Hihetetlenül magas mércét állít önmaga elé, és mielőnk is, amikor azt követeli, hogy vegyük észre, amit észreveszünk. Aztán itt van az utolsó sor: az őszinteség, mint a lélek gyógyszer a felbomlás ellen. Igen nehéz recept. Hogy a találkozás miképpen, milyen formák közt zajlik le, azt még nem tudom. De érdekes találkozás lesz, ha mindnyájan úgy akarjuk.

EÖRSI ISTVÁN

A Katona József Színház Stúdiószínházában, a Kamrában
Budapest V., Ferenciek tere 5.